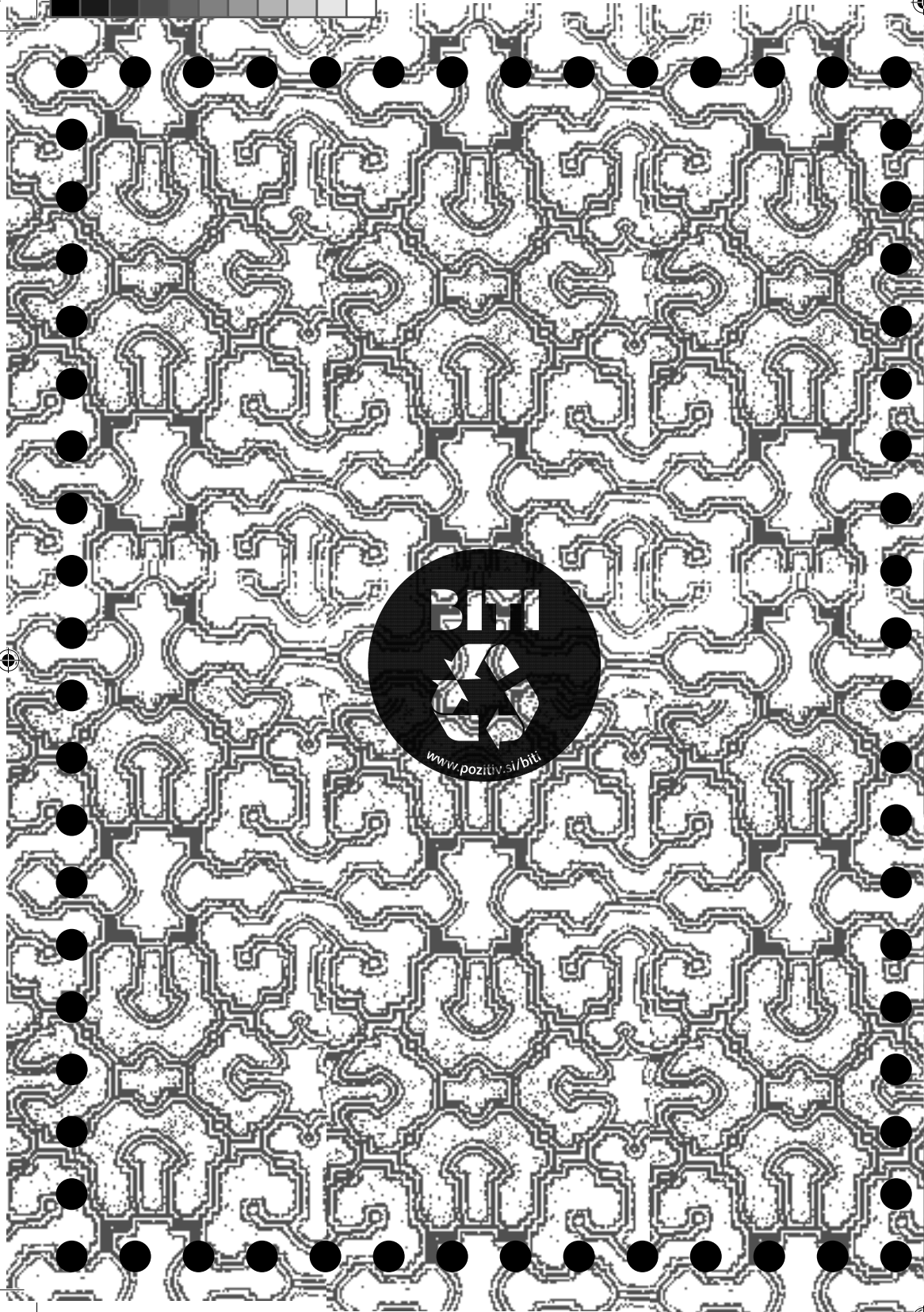
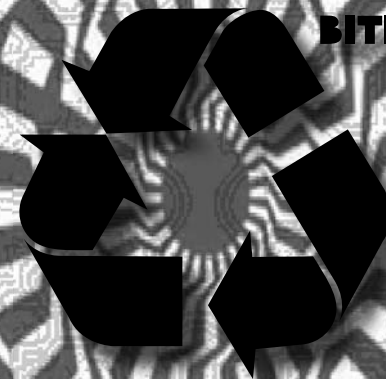

MEDIATOR

Zbirka knjižic BITI nastaja v okviru istoimenskega projekta. Loteva se vprašanj trajnostnega razvoja in bivanja v najširšem pomenu besede. Tematska področja raziskovanja so hrana, naravni viri, energija, reciklaža, zdravje, različne oblike onesnaževanja ipd.

Namen projekta in knjižic BITI je ozaveščati mlade o resnosti izpostavljene problematike na globalni ravni ter jih animirati za trajnostni način življenja in odgovorno potrošnjo v vsakdanjem življenju in lastnem okolju.

Mediacija predstavlja sodobno orodje reševanja medosebnih in družbenih konfliktov. Holistični pristop, ki temelji na prepričanju o povezanosti vseh pojavov in situacij, je točka, ki povezuje projekt vrstniške mediacije in projekt BITI. To je razlog za odločitev, da besedilo o vrstniški mediaciji objavimo v zbirki knjižic BITI.

KOLOFON

Priprava besedila: Žan Dolinar, Ljuba Plesec, Aljaž Rudolf, Tjaša Strmšek, Erika Šešek in Jasmina Željeznjak
Urejanje: Vera Kraševac
Lektoriranje: Jure Koritnik
Oblikovanje: Bojan Matjašič
Sofinancer projekta: Mestna občina Ljubljana
Izdajatelj: KUD Pozitiv in Dijaški doma Ivana Cankarja, 2011
Tisk: ProGrafika

Tehnika je povzeta po internem delovnem gradivu za udeležence izobraževalnega programa Usposabljanje za šolskega mediatorja Inštituta za mediacijo Concordia, ki ga je uredila Tanja Metelko, 2007:

1. Ustvarite mediacijsko vzdušje. Določite, kaj je vaš interes in kaj je vaša najboljša alternativa v dogovoru. Poskusite biti nevtralni.
2. Odkrijte, kaj je problem z vašega stališča in kaj s stališča osebe, s katero ste prišli v konflikt. Poskusite ga slišati, kaj vam govori, in povzemite misel, ki jo je povedal v vaših mislih. Na ta način boste razumeli drugega. Povejte osebi, s katero sta v konfliktu, kaj vi čutite kot problem.
3. Raziskovanje problema. Če je problemov več, rešujte vsakega posebej. Ko razpravljate o problemih, uporabite mediacijske veščine. Če v pogajanju obtičite, uporabite tehniko: »Kaj bi se zgodilo, če ... « Pri tej tehniki odgovorite na vprašanje: Kaj se bo zgodilo, če ne rešiva problema? Kaj nama preostane?
4. Iskanje rešitev in sprejetje dogovora. Poslušajte rešitve druge osebe. Če za vas niso sprejemljive, jih preoblikujte po svoje in si jih povejte. Uporabite tehniko »možganska nevihta«. To pomeni, da nizamo rešitve in damo duška svoji ustvarjalnosti. Rešitev ne vrednotimo, ali so realne ali ne, samo naštevamo jih. Šele, ko nam jih zmanjka, presodimo vsako rešitev posamezno.

Mediacija

Vizija tima za mediacijo v DIC-u:
Dijaki in zaposleni znamo usklajevati interese in potrebe na poti do uresničevanja osebnih in skupnih ciljev.

Viri:

- Interno delovno gradivo za udeležence izobraževalnega programa Usposabljanje za šolskega mediatorja, Concordia – Inštitut za mediacijo, 2007 in 2010
- Iršič, M. (2004) Umetnost obvladovanja konfliktov, Zavod Rakmo
- Sekirnik, T. (2007) Dejavniki uspešnosti mediacije v sodnih sporih: Primer Okrožnega sodišča v Ljubljani, magistrska naloga

BITI mediator

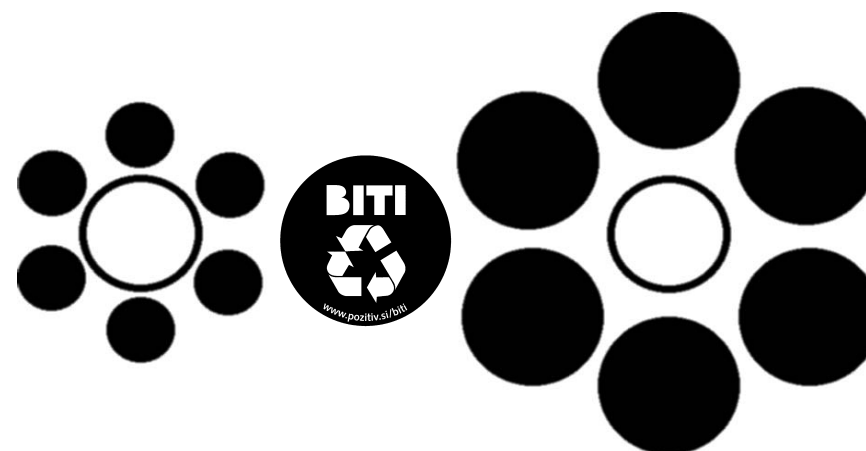
Namen pričujoče knjižice je predstaviti proces mediacije in izpostaviti njene pozitivne učinke; tako za mediatorje¹, mediant² in tudi druge, ki niso udeleženci v procesu.

Ker je konflikt bistveni element mediacijskega procesa in je naš odnos do njega ključnega pomena za naše vsakodnevno sobivanje z drugimi, posledično pa vpliva na naše počutje in samouresničitev, bomo začetek besedila namenili opisu konflikta. Sledila bo definicija mediacije in v kakšnih oblikah jo poznamo pri nas. V nadaljevanju besedila bomo na kratko opisali Harvardski model in relacijsko teorijo kot temelja mediacijskega procesa, ki imata zasluge za razmah in uspeh mediacije na vseh področjih povsod po svetu.

V osrednjem delu bomo razložili, kaj pomeni šolska in kaj vrstniška mediacija ter kako poteka implementacija mediacije v domski prostor. V nadaljevanju bomo pojasnili, zakaj usposabljanje in izvajanje mediacij spodbuja moralni razvoj mladostnikov, ter razložili

temeljna načela mediacije: prostovoljnost, zaupnost, nevtralnost, informiranost in samoodgovornost. Sledil bo opis poteka usposabljanja za vrstniške mediatorje v DIC-u, našli bomo poglavja, ki jih obravnavamo, ter možnosti za aktivno udejstvovanje dijakov v timu za mediacijo.

Za konec smo kot izziv bralcem dodali še tehniko Sam svoj mediator.

¹ mediator: nevtralna oseba, ki s pomočjo mediacijskih tehnik spodbuja udeleženca h komunikaciji in rešitvi spora

² mediant: udeleženci v mediacijskem procesu, ki želijo rešiti spor s pomočjo mediatorja

Konflikt

Različnim definicijam konflikta je skupno, da konflikt temelji na določeni neusklajenosti dveh oseb ali skupin in povzroči motnjo v interakciji in delovanju sistema.

Konflikti se pojavijo tudi znotraj posameznika, na primer, ko se moramo odločiti samo za eno od dveh nam enako ljubih stvari. Vendar bomo v nadaljevanju besedila z besedo konflikt imeli v mislih konflikt med dvema subjektoma ali skupinama, ki sta neusklajeni. Vzrok za neusklajenost so vse razlike med nami: na primer v vrednotenju, mišljenju, stališčih, navadah in še bi lahko naštevali. *Zato so konflikti vedno in povsod, vprašanje je le, kako ravnamo oziroma upravljamo z njimi.* (Iršič, 2004, str. 9)

Če rešujemo konflikt takoj, ko se pojavi, pomeni, da rešujemo problem. Dlje časa, ko odlašamo z reševanjem konflikta, bolj se oddaljujemo od problema in na ta način tvegamo, da poslabšamo medsebojne odnose ali jih prekinemo. Ena od možnosti, da tega ne dopustimo in svoje vedenje socializiramo, kultiviramo in uresničimo v odnosu z drugimi, je mediacija.

Mediacija in njeni začetki

Mediacija je ena izmed oblik alternativnega reševanja sporov, ki v proces prinaša novo kakovost. Je proces, v katerem nevtralna tretja oseba (mediator) pomaga zainteresiranima stranema, da lahko predstavita svoj položaj ter raziščeta in najdeta možnosti za rešitev spora med njima. (Korenjak Kramar, 2007, str. 2)

Kako in kdaj se prijavimo na mediacijo

V DIC-u se lahko na mediacijo prijavimo zaposleni, dijaki in starši, tako da povemo šolskim ali vrstniškim mediatorjem, da želimo reševati spor ali se pogovoriti z nevtralno osebo. Mediatorji skupaj z mediantoma izberemo čas in prostor mediacije. Ob koncu mediacije pa medianta podpišeta dogovor, s katerim se strinjata. Mediacija je lahko enkratni dogodek ali pa se mediator in medianti srečajo večkrat.

Najpogostejši konflikti v domu so povezani z obrekovanjem, žaljenjem, obračunavanjem po spletnih omrežjih, neupoštevanjem drugega ali njegovih stvari, manjšimi kraji in pretepi. Zaenkrat se še ne odločamo hitro za mediacijo, saj tega nismo vajeni, poleg tega pa večina mediacije ne pozna in jo enačijo s pravnimi postopki, kjer tretji odloča o rešitvi spora. Zato bo tim za mediacijo v bodoče več aktivnosti namenil prepoznavanju te tehnike. Najpogosteje pa neformalno obliko mediacije v DIC-u uporabljamo v vsakodnevni komunikaciji in z medsebojnim usklajevanjem interesov.

BITI

Tehnika: biti sam svoj mediator

Tehnike, ki spadajo v mediacijski proces, so socialne veščine, ki jih lahko uporabljamo v vsakodnevem življenju. Kljub temu da je tehnika zahtevna, ker predpostavlja, da obvladamo tehnike mediacije, jo uvrščamo na konec publikacije **BITI mediator**. S tem bi radi predstavili, da je obvladanje tehnik mediacije dobrodošlo za vsakogar, ne samo za tiste, ki želijo delovati kot mediatorji. Z obvladanjem tehnik mediacije lažje uresničujemo svoje potrebe in interese, ohranjamo dobre odnose, povečamo občutek za sočloveka in razvijamo sodelovanje.

Mediacija v DIC-u

Usposabljanje za vrstniške mediatorje v DIC-u vodimo šolski in vrstniški mediatorji od leta 2008 dalje po poglavjih:

- Temeljno o mediaciji / Načela in modeli mediacije
- Konflikt kot del življenja
- Pomen čustev v mediaciji
- Komunikacija in etika v mediaciji
- Temeljne tehnike v mediaciji
- Tehnike postavljanja vprašanj
- Proces mediacije / Faze mediacije, zbiranje in vrednotenje podatkov in interesov, razvijanje opcij in alternativ
- Soočanje z zahtevnimi situacijami
- Mediacijski dogovor
- Treningi in analize, vaje, igre vlog, supervizijsko spremljanje

Usposabljanje je sestavljeno iz različnih oblik in metod izobraževanja: od predavanj s »power point« predstavitev do bolj zanimivih študij primerov iz prakse, iger vlog, debat in snemanja mediacij. Traja 32 ur, čas usposabljanja določimo z udeleženci. Ob koncu usposabljanja udeleženci opravljajo pisni in praktični preizkus znanja. V treh letih je 17 dijakov uspešno opravilo izpit za vrstniškega mediatorja in so po zaključenem izobraževanju prejeli potrdilo o usposabljanju za vrstniške mediatorje. Če so bili aktivni tudi v timu za mediacijo, smo jim podelili pohvalo, priznanje ali nagrado.

Vrstniški mediatorji lahko sami vodijo mediacije ali so komediatorji s šolskim mediatorjem. Imajo možnosti aktivnega vključevanja v tim za mediacijo, ki vodi usposabljanja, pravico do nadaljnjega izobraževanja na konferencah in srečanjih z drugimi mediatorji, sooblikujejo predstavitvene materiale, povezane z implementacijo mediacije, in se vključujejo v druge projekte in skupine v DIC-u.

Več o delovanju tima za mediacijo v DIC-u je na www.dic.si, pod zavihkom interesne dejavnosti, mediacija.

Alternativno razreševanje sporov je bilo razvito že v primitivnih družbah, stari Rimljani pa so za to uporabljali arbitražo¹. Formalna oblika mediacije se je uveljavila v 20-ih letih 20. stoletja v ZDA. Zaradi enostavne dostopnosti, nizkih stroškov, hitrih postopkov in zadovoljstva udeležencev se je razmahnila povsod po svetu. Lahko je sodišču priključena, pridružena ali pa je neodvisna in vodena s strani neprofitnih organizacij. Na Okrožnem sodišču v Ljubljani poteka mediacija od začetka leta 2001 kot pridružen program alternativnega razreševanja sporov. Z njo je mogoče razreševati družinske spore, ločitve, premoženjske, gospodarske, okoljske in spore drugih vrst. Vsaka od naštetih mediacij ima svoje značilnosti, vsem pa sta skupni teoriji, na katerih slonijo načela in izvajanje mediacij: Harvardski model in relacijska teorija.

Harvardski model in relacijska teorija

Harvardski model alternativnega reševanja sporov, ki so ga razvili leta 1998 Roger Fisher, William Ury in Patton Bruce, temelji na načelnih pogajanjih.

Njen uspeh zagotavljata iskanje ravnotežja med upoštevanjem posameznikovih interesov na eni strani in vzdrževanje odnosa na drugi strani. Slednje omogoča, da iz procesa izstopita medianta kot zmagovalca. Metoda temelji na štirih principih: ločiti ljudi od problema, osredotočiti se na interese in ne na pozicije, iskati rešitve za vzajemno korist in vztrajati pri objektivnih kriterijih.

Druga teorija, na kateri sloni mediacijski proces, je relacijska. Razvila sta jo Roger in Bush leta 1996. Harvardski model sloni na objektivnih principih, Roger in Bush pa sta s pomočjo teorije osebnosti in notranje komunikacije v ospredje postavila subjektivne principe posameznika z vsemi njegovimi občutki in željami. Poudarila sta pomen razumevanja počutja posameznika v konfliktu in vživljanje vanj.

Iz osebnih izkušenj vemo, da se v konfliktnih situacijah lahko počutimo osramočeni, užaljeni, ponižani in zatrti, zato težko spregovorimo o reševanju problema objektivno. Po zaslugi Rogerja in Busha mediacijski proces upošteva čustva in počutje posameznika ter omogoča spreminjanje posameznika na bolje. Učenje socialnih veščin in opolnomočenje otrok in mladostnikov je eden od glavnih vzgojnih ciljev v vzgojno-izobraževalnih ustanovah, zato je svoj prostor našla mediacija tudi v njih.

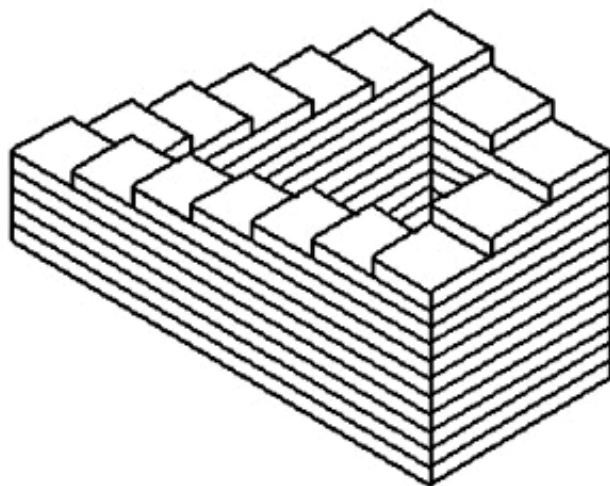
¹ arbitraža: tretja oseba na osnovi strokovnih odgovorov odloči o sporu

Šolska in domska mediacija

Šolska mediacija je v Sloveniji relativno svež pojav, uvajanje mediacije v šolski ali domski prostor pa sledi inkluzivnosti, to je vključenosti v vzgojno-izobraževalni proces vsakega posameznika, upoštevajoč njegove sposobnosti in interese.

Implementacija mediacije v domu se začne s predstavitvijo mediacije vsem strokovnim delavcem, s 16-urnim izobraževanjem vseh strokovnih delavcev ter s 150-urnim izobraževanjem strokovnih delavcev, ki to želijo.

Nadaljuje se z oblikovanjem tima za mediacijo, ki organizira usposabljanje za vrstniško mediacijo, vzpostavi možnosti za izvajanje mediacij, izvaja seminarje in delavnice za vse zaposlene v domu in nenehno skrbi za razvoj dejavnosti, ki spodbujajo udeležence k možnostim raziskovanja različnih perspektiv. Na ta način krepi medsebojno zaupanje in spoštovanje. Sčasoma vrstniški mediatorji sami vodijo tim za mediacijo, medirajo v sporih in izvajajo druge dejavnosti za širjenje kulture odnosov. Tim za mediacijo je odprt, kar pomeni, da lahko vsak sodeluje po svojih močeh.

Vrstniška mediacija

V nadaljevanju publikacije bomo imeli pod pojmom mediacija v mislih vrstniško mediacijo, pri kateri dijakom pomagajo reševati spor vrstniki, torej dijaki.

Tehnika mediriranja mladostnikom omogoča, da se pogosteje znajdejo pred moralnimi dilemami kot dijaki, ki se z mediacijo ne ukvarjajo. Recimo, da dijak A ve, da je dijak B novincu C izpraznil račun na telefonu. Oba sta njegova prijatelja, z dijakom B se je skušal pogovoriti, a ni bil uspešen. Znašel se je v moralni dilemi: ali naj pove to vzgojitelju, staršem, novincu ali naj molči. Dijaki, ki medirajo v sporih med vrstniki, se pogosteje soočajo s takšnimi dilemami in tudi z rešitvami, ki za njih niso ustrezne, so pa ustrezne za medianta in jih mediator spoštuje. Srečevanje z moralnimi dilemami je izziv in spodbuda za moralno rast.

Ustvarjanje vzdušja, v katerem je reševanje sporov uspešno in mladostnikom pomaga k osebni rasti in izboljšanju, je v mediacijskem procesu možno z doslednim upoštevanjem načel mediacije, ki se v procesu mediacije prepletajo:

1. Prostovoljnost pomeni, da se medianti prostovoljno odločijo za mediacijo. Kadar koli lahko tudi prekinejo proces mediacije in iz njega izstopijo, saj so sami nosilci, začetniki in storilci svojih dejanj. V mediacijo ne sme nihče nikogar prisiliti.
2. Nevtralnost predpostavlja nepristransko držo mediatorja do mediantov. Mediator je obema mediantoma enako naklonjen in s tem omogoča mediantom, da nimajo zadržkov pri razkrivanju dejstev, podatkov, občutkov in potreb.
3. Samoodgovornost pomeni, da medianti v mediacijskem procesu odgovorno zastopajo in udeležajo svoje interese. Sami odločajo o vsebini dogovora in sprejmejo odgovornost za svoje odločitve. Mediator je odgovoren za potek mediacije in za uresničevanje načel v procesu mediacije.
4. Informiranost/odprtost pomeni, da mediator spodbuja medianta, da izčrpno govorita o okoliščinah spora in svojih občutkih ob tem. Biti mora dobro informiran o področju, na katerem izvaja mediacijo, ter odprt za interese in potrebe mediantov. Pa tudi za njune rešitve. Za medianta odprtost pomeni, da sta pripravljena razkriti pomembna dejstva in občutke, kar jima omogoča, da lahko na novo presojata in razumeta ravnanje drugega.
5. Zaupnost je načelo, ki zagotavlja, da mediator in medianti brez izrecnega dovoljenja vseh udeležencev v mediaciji ne razširjajo informacij pridobljenih v procesu mediacije.

Načela smo povzeli po internem delovnem gradivu za udeležence izobraževalnega programa Usposabljanje za šolskega mediatorja, ki ga je uredila Tanja Metelko za Inštitut za mediacijo Concordia, 2007.